

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά
μαθήματα ΠΠ

Βυζαντινοί Ιστορικοί και Χρονογράφοι

Ενότητα 2: Βυζαντινή Ιστοριογραφία: κείμενα,
συγγραφείς, στόχοι και συγγραφικές αρχές.

Κιαπίδου Ειρήνη-Σοφία

Τμήμα Φιλολογίας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Σκοποί ενότητας

Μια πρώτη επαφή με τη Βυζαντινή
Ιστοριογραφία: τα κείμενα, τους συγγραφείς,
τους στόχους και τις συγγραφικές αρχές.

Περιεχόμενα ενότητας

Εισαγωγή: Η Ιστοριογραφία στο Βυζάντιο
(μέρος Α')

Βυζαντινή Ιστοριογραφία

- Τι είναι η Βυζαντινή Ιστοριογραφία;
- Ποιος έγραφε ιστορία στο Βυζάντιο;
- Γιατί;
- Πώς;

Τι είναι η Βυζαντινή Ιστοριογραφία;

Για περισσότερο από μία χιλιετία και σχεδόν αδιάκοπα καταγράφονταν, ταξινομούνταν και σχολιάζονταν γεγονότα από μία σειρά συγγραφέων σε κείμενα που συνήθως ταξινομούνται σε δύο μεγάλες κατηγορίες: τις **Ιστορίες** και τα **Χρονικά**.

Οι ιστορικοί παρουσιάζουν ένα συγκεκριμένο και συνειδητά επιλεγμένο τμήμα της βυζαντινής ιστορίας, συνήθως αυτό της εποχής τους και του πρόσφατου παρελθόντος, μέσα σε ένα καλά δομημένο και αναλυτικό κείμενο.

#

Οι χρονογράφοι ταξινομούν διάφορα γεγονότα της παγκόσμιας ιστορίας από τον Αδάμ μέχρι την εποχή τους.

Οι ιστορικοί μιμούνται τους κλασικούς ιστορικούς συγγραφείς, κυρίως στη γλώσσα, και υιοθετούν το λεξιλόγιο και το ύφος τους, επειδή θεωρούν τους εαυτούς τους ως διαδόχους τους.

#

Οι χρονογράφοι χρησιμοποιούν μια απλή, ανεπιτήδευτη γλώσσα, πολύ κοντά στην κοινή γλώσσα της Καινής Διαθήκης.

Ορισμένες από τις κλασικίζουσες ιστορίες κυκλοφόρησαν στο Βυζάντιο παράλληλα με τις δημώδεις εκδοχές τους.

- Άννα Κομνηνή, *Αλεξιάς* (12ος αιώνας)
- Νικήτας Χωνιάτης, *Ιστορία* (13ος αιώνας)

Εκκλησιαστική Ιστορία: η Ιστορία της Εκκλησίας, θρησκευτικές έριδες και θεολογικές διαμάχες ανάμεσα στον 4ο και 5ο αιώνα.

Πατέρας της Εκκλησιαστικής Ιστορίας: Ευσέβιος Καισαρείας (4ος αιώνας)

Διάδοχοί του: Γελάσιος, Σωκράτης ο Σχολαστικός, Σωζομενός, Ευάγγριος και άλλοι

Η διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στις Ιστορίες και τις Χρονογραφίες, εύκολα διακριτή στην πρώιμη βυζαντινή περίοδο, αρχίζει να ξεθωριάζει αργότερα, όταν τα ιστορικά έργα εμφανίζουν χαρακτηριστικά και των δύο.

- **Μακεδονική «Αναγέννηση»:** αναβίωση του βυζαντινού ενδιαφέροντος για την εκπαίδευση και τις κλασικές σπουδές επί Μακεδονικής δυναστείας (867-1056).
- **Μακεδονική Δυναστεία:** η ονομασία από τον ιδρυτή της Βασίλειο Α' (867-886), ο οποίος καταγόταν από το θέμα της Μακεδονίας.

Στις αρχές του 21ου αιώνα, πολλά βυζαντινά ιστορικά κείμενα εξακολουθούν να παραδίδονται και να μελετώνται στις εκδόσεις τους από τα τέλη του 19ου αιώνα.

Ποιος έγραφε ιστορία στο Βυζάντιο;

- υψηλόβαθμοι αξιωματούχοι, συνήθως κοντά στον αυτοκράτορα
- άνθρωποι της Εκκλησίας: εκκλησιαστικοί αξιωματούχοι και απλοί μοναχοί
- λόγιοι: μερικές φορές συγγενείς του αυτοκράτορα ή ακόμα και ο ίδιος ο αυτοκράτορας

**Γιατί έγραφαν ιστορικά κείμενα στο
Βυζάντιο;**

Σύμφωνα με τα ιστορικά προοίμια:

Κάποιος παρότρυνε το συγγραφέα να συνθέσει ένα ιστορικό έργο.

- *Αγαθίας, Ιστορίες* (6ος αιώνας)
- *Θεοφάνης ο Ομολογητής, Χρονογραφία* (9ος αιώνας)

Σύμφωνα με τα ιστορικά προοίμια:

Οι συγγραφείς εμπνέονταν από τα μεγάλα γεγονότα που είχαν ζήσει και τους φαινόταν σημαντικό να καταγράψουν με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ακρίβεια και αντικειμενικότητα τις εμπειρίες τους.

Σύμφωνα με τα ιστορικά προοίμια:

Απώτερος στόχος του συγγραφέα: (α) η αναζήτηση της αλήθειας και η προσφορά ενός χρήσιμου ιστορικού εγχειριδίου για τις μελλοντικές γενιές, καλύτερου και ακριβέστερου από τα ήδη υπάρχοντα, (β) η κριτική του συγγραφέα για τους προκατόχους του.

- Ιωάννης Σκυλίτζης, *Σύνοψη Ιστοριών* (11ος αιώνας)
- Ιωάννης Ζωναράς, *Επιτομή Ιστοριών* (12ος αιώνας)

Μόνο λίγοι συγγραφείς το εννοούν, όταν επιμένουν στο γνήσιο ενδιαφέρον τους για την ιστορική αλήθεια, ανεξάρτητα από τα τελικά τους επιτεύγματα.

- Αγαθίας, *Ιστορίες* (6ος αιώνας)
- Ιωάννης Σκυλίτζης, *Σύνοψη Ιστοριών* (11ος αιώνας)

Οι συγγραφείς στοχεύουν κυρίως να εντυπωσιάσουν τον αυτοκράτορα ή έναν ισχυρό αξιωματούχο, προκειμένου να κερδίσουν την εύνοιά τους.

- Μιχαήλ Ατταλειάτης, *Ιστορία* (11ος αιώνας)
- Ιωάννης Κίνναμος, *Επιτομή* (12ος αιώνας)
- Μιχαήλ Κριτόβουλος, *Ιστορίες* (15ος αιώνας)

Μερικοί συγγραφείς έθεσαν τα έργα τους στην άμεση υπηρεσία του αυτοκράτορα και της αυτοκρατορικής προπαγάνδας.

- Ιωσήφ Γενέσιος, *Βασιλείες* (10ος αιώνας)
- *Συνέχεια του Θεοφάνη* (10ος αιώνας)
- Άννα Κομνηνή, *Αλεξιάς* (12ος αιώνας)
- Γεώργιος Ακροπολίτης, *Χρονική Συγγραφή* (13ος αιώνας)

Το γεγονός ότι η πλειοψηφία των ιστορικών συγγραφέων επιδίωξαν μέσα από τις ιστορικές τους συνθέσεις και προσωπικά οφέλη εκτός από την καταγραφή της ιστορίας, δεν μειώνει απαραίτητα τη σημασία των έργων τους. Αντίθετα, τα υψηλά αυτοκρατορικά αξιώματα και η στενή σχέση με την αυλή σήμαιναν επίσης εύκολη πρόσβαση σε διάφορες πηγές πληροφόρησης και ως εκ τούτου περισσότερες πληροφορίες.

**Πώς γραφόταν ένα βυζαντινό
ιστορικό έργο;**

Οι συγγραφείς είχαν πλήρη συνείδηση της συνέχειας της βυζαντινής ιστορίας και προσπαθούσαν να δικαιολογήσουν τη συγγραφή της ιστορίας τους, είτε ως μια συνέχεια ενός συγκεκριμένου ιστορικού έργου είτε ως μια παγκόσμια ιστορία.

Όλα τα ιστορικά κείμενα γράφτηκαν σε πεζό λόγο, εκτός από δύο εκτεταμένα έμμετρα χρονικά:

- *Σύνοψη Χρονική* του Κωνσταντίνου Μανασσή (12ος αιώνας)
- *Χρονικό* του Εφραίμ (14ος αιώνας)

Πολλοί συγγραφείς βασίστηκαν στην αυτοψία, περιγράφοντας γεγονότα στα οποία είτε οι ίδιοι ήταν αυτόπτες μάρτυρες είτε τα πληροφορήθηκαν από τις αφηγήσεις αυτοπτών μαρτύρων.

- Λέων Διάκονος, *Ιστορία* (10ος αιώνας)
- Μιχαήλ Ψελλός, *Χρονογραφία* (11ος αιώνας)

Συνδυασμός προσωπικής εμπειρίας και γραπτών πηγών ανάλογα με τη χρονική περίοδο που περιγράφουν.

Ιωάννης Ζωναράς, *Επιτομή Ιστοριών* (12ος αιώνας)

- Ο βυζαντινός ιστορικός συγγραφέας δεν αισθάνεται υποχρεωμένος να αναφέρει τα κείμενα που χρησιμοποιεί.
- Δεν υπάρχει η έννοια της πατρότητας ή της λογοκλοπής.

Τέλος Ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημειώματα

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, Κιαλίδου Ειρήνη-Σοφία 2015. «Βυζαντινοί Ιστορικοί και Χρονογράφοι». Έκδοση: 1.0. Πάτρα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <https://eclass.upatras.gr/courses/LIT1935/>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

